

HLÁSENIA SPRAVODAJSKÉHO DÔSTOJNÍKA MINISTERSTVU NÁRODNEJ OBRANY POČAS OSLOBODZOVANIA OKOLIA ZVOLENA

VIKTOR GABÁNI

GABÁNI, V.: Reports of the Intelligence Officer to the Ministry of National Defence during Liberation of the Zvolen Area. *Vojenská história*, 3, 18, 2014, pp 111-128, Bratislava.

On the basis of transcription of the reports prepared by the intelligence officer seated in Zvolen, the author of the document specifies the military, economic as well as general situation in the Zvolen area when the front was approaching. These reports were aimed especially at informing about the movement of allied troops of the Slovak Republic (German and Hungarian) and the military machinery in the territory around Zvolen. Reports have been sorted by time sequence. They are dated from 27 January 1945 to 3 March 1945. The document comes from the Military Historical Archive, files of the Ministry of National Defence of the SR, classification: secret.

Military History. Slovakia. World War II. Liberation of Zvolen.

Publikovaný dokument, ktorý pochádza z Vojenského historického archívu v Bratislave, je súborom niekoľkých hlásení spravodajského dôstojníka, zo Zvolena. Súbor správ je časovo ohraničený rámcom 27. januára 1945 až do 2. marca 1945, okrem iného plasticky vykresľuje situáciu v súvislosti s príchodom frontu do predmetného regiónu. Spravodajca informuje aj o rozložení nemeckých a maďarských vojsk v okolí mesta Zvolen a o posune frontu v jeho okolí¹. Ďalej približuje udalosti sprevádzajúce posun frontu, ako sú evakuácia, konfiškácia majetku, situácia v zásobovaní, rozklad štátnej správy. Spomína tu prejav rôznych patologických javov, napr. nástražné výbušné systémy v balíkoch, vraždenie civilov nemeckou armádou a mŕtvolý koní pohodené popri cestách.² Podáva informácie, o pohybe nemeckých a maďarských armád, s podrobným popisom rozloženia zbraní (sám autor dokumentu označuje, že nemá možnosť zistiť informácie z druhej strany, preto sú jednostranné). Dokument sa zaoberá tiež rozpadom štátnych orgánov zapríčinených približovaním sa frontu.³

¹ Porovnaj napr. BENČÍK, M. a kol. *Oslobodzovanie Československa rudou armádou*. Praha 1965, s. 369-409.

² Pozri KORČEK, J. *Slovenská republika 1943 – 1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu*. Bratislava : MO SR v Tlačovom a inf. stredisku, 1999, s. 117-123. ISBN 80-88842-22-0.

³ Pozri SEGEŠ, V. a kol. *Vojenské dejiny Slovenska a Slovákov slovom a obrazom*. Bratislava : Ministerstvo obrany SR v spolupráci s Vojenským historickým ústavom, 2013, s. 272-293. ISBN 978-80-89523-18-4.

Treba však podotknúť, že dokument je len fragmentom vojenských spravodajských správ (zatiaľ jediný objavený), ktorý dopĺňa a korešponduje s obrazom správ z politického prostredia⁴. Tu treba podotknúť, že v nich absentujú hlásenia okresných náčelníkov Hlinkovej gardy zo Zvolena vo februári 1945. Potvrdenie rozkladu štátnej správy Slovenskej republiky dokladá aj konštatovanie spravodajcu o tom, že v blízkosti frontu už neexistuje žiadna žandárska stanica, žandári utiekli a ich úlohu na niektorých miestach zabezpečuje maďarská 1. armáda. V dokumente sa nenachádza žiadna zmienka o domobrane, respektíve brannej moci Slovenskej republiky, ktorá sa sformovala po vypuknutí SNP a nemeckej okupácii Slovenska⁵.

Autor textu sa ďalej zaoberá nasadzovaním civilistov na opevňovacie práce.⁶

V dokumente sa spomína aj problém pôsobenia maďarskej armády na našom území počas tohto obdobia.⁷

Ďalším zaujímavým faktom je, že sa neďaleko týchto udalostí odohral aj pokus o zatlačenie Sovietov za Hron.⁸ Bol to jeden z posledných pokusov definitívne zastaviť postup a zabrániť vybudovaniu predmostia na rieke⁹. Aby sa zachovala autenticita dokumentu, uvádzame jeho doslovný prepis bez gramatických a iných úprav.

Zpravodaj Zvolen

Zvolen, 27. januára 1945

Vec, situačné hlásenie.

Ministerstvo národnej obrany
prednosta 2. oddelenia

B r a t i s l a v a.

I. Vojenská situácia

Všeobecné známky nasvedčujúce o ústupe na všetkých úsekoch sa vystupňovali a niektoré jednotky či po vlastnej ose, alebo po železnici odchádzajú smerom na západ.

⁴ SYRNÝ, M. – UHRIN, M. *Situačné hlásenia okresných náčelníkov (september 1944 - február 1945)*. Banská Bystrica : Múzeum SNP, 201 s. ISBN 978-80-89514-09-0.

⁵ KORČEK, ref. 2, s. 117-123.

⁶ BAKA, I. Nasadenie civilného obyvateľstva na Slovensku na opevňovacie práce v rokoch 1944 - 1945. In *Vojenská história*, roč. 11, 2007, č. 1, s.70-83. ISSN 1335-3314.

⁷ CSÉFALVAY, František. Maďarské vyššie jednotky v obrane Karpát na jeseň 1944 In *Karpatsko-duklianska operácia – plány, realita, výsledky (1944-2004)*. Eds. Miloslav Čaplovič – Mária Stanová. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2005, s. 222-232. ISBN 80-969375-0-2.

⁸ BENČÍK, M. a kol. *Oslobodzovanie Československa rudou armádou*. Praha 1965, s. 369-409.

⁹ SZAMBVÉBER, N. *Operácia Südwind*. In *Vojenská história*, roč. 5, 2001, č. 3 s. 64-84. ISSN 1335-3314.

Armádne veliteľstvo /8/¹⁰, ktoré malo svoje Sv.¹¹ na Sliači sa odsťahovalo vo smeru na Bratislavu.

Stíhacia letka z letiska Tri Duby podľa výpovede istého pilota do nedele t. j. do dna 28. januára má sa odsťahovať do Trenčianskych Biskupíc.

101 horská divízia¹² z úseku Nová Baňa, Banská Štiavnica, 46 motorizovaná strelecká divízia¹³ z oblasti Krupina, a Lučenec, 18 pancierová divízia¹⁴, ako záložná s Sv. vo Zvolene, ktorá počítala 40 stredných tankov a 20 pásových vozidiel sťahujú sa smerom na Bratislavu. Na miesto nich prichádzajú oddiely gen. Vlasova.¹⁵ Štáb a pomocné jednotky spomenutej armády ako i trény z Detvy a poľný lazaret z Hriňovej po vlastnej ose odsunujú sa cez Zvolen na západ. Všeobecný ruch po ceste, môže sa posúdiť z pomeru 1 ku 20. To znamená, že 20 vozidiel pohybuje sa smerom na západ a jedno smerom na východ. V niektorých momentoch celý tento pohyb na západ zdá sa byť, ako jedna nekonečná kolona, ktorá nemá ani začiatku, ani konca.

Odsun dobytká z okresu Krupina, Nová Baňa, Zvolen, Lovinobaňa, prevádza sa vo veľkých húfoch, približne asi po 500 kusoch. Spreádzajú ho nemeckí vojaci, na peško¹⁶, alebo koňmo. Od očitého svedka zo Zvolenskej Slatiny mám správy, že každý zrekvírovaný kus dobytká je veľmi dobre zaplattený. Z dedín, ktoré sa nachádzajú blízko fronty, je rekvírovaný dobytok bez náhrady, pri čom podľa možnosti pravidlom je v každej domácnosti nechať jeden kus dobytká.¹⁷

Frontová čiara v oblasti Lučenec opísaná v poslednom hlásení sa v podstate nezmenila.

V tomto úseku ďalšie záchytné pásma sa nachádzajú v oblasti Kriváň a Mýtina¹⁸. Dobré je opevnená cesta Hrinavá, Čierny Balog. Ďalej od Kriváňa až po Zvolen sa nachádzajú stanoviska pre gulometné hniezda s členením po celej šírke údolia a hlbkovite asi vo vzdialenosti asi po 300 m.

¹⁰ Veliteľstvo nemeckej 8. armády (veliteľ – generál horských vojsk Hans Kreysing, veliteľom od 28. decembra 1944, keď vo funkcii vystriedal generála tankových vojsk Ulricha Kleemanna). In <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de>

¹¹ Sv – stanovište veliteľstva (SV).

¹² Ide o 101. divíziu strelcov (101. Jäger-Division) generálporučika Waltera Aßmanna, ktorá koncom januára 1945 pôsobila v zostave XXXIX. armádneho zboru (generála horských vojsk Karla von Lesuira) 1. tankovej armády (generálplukovníka Gottharda Heinriciho) Skupiny armád A (generálplukovníka Ferdinanda Schörnera). In <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de>

¹³ Myslí sa tým 46. pešia divízia (46. Infanterie Division) generálporučika Ericha Reutera, ktorá koncom januára 1945 pôsobila v zostave IV. tankového zboru (generála tankových vojsk Ulricha Kleemanna) 8. armády (generála horských vojsk Hansa Kreysinga) Skupiny armád Juh (generála pechoty Otta Wöhlra). In <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de>

¹⁴ 18. dobrovoľnícka divízia pancierových granátnikov SS „Horst Wessel“ (SS-Oberführera Georga Bochmanna). In <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de>

¹⁵ Organizácia niekoľkých vojenských jednotiek ruských zajatcov na strane nacistického Nemecka. In http://cs.wikipedia.org/wiki/Rusk%C3%A1_osvobozenec%C3%A1_arm%C3%A1da

¹⁶ Peším presunom.

¹⁷ Pravidlá rekvirácie boli určené slovenskou vládou, ale nemecká armáda ich často porušovala, ako aj v tomto prípade.

¹⁸ Správne Mýtina.

Usek Kokava, Tisovec, Revúca je obsadený nasledujúcimi jednotkami. 208 motorizovaná¹⁹ s ťažkými zbraňami elitná divízia, 309 a 215 divízia. Armádne veliteľstvo týchto jednotiek sa nachádza v Brezne n/Hronom.

Dňa 26. januára 1945 frontová čiara v tomto úseku prebiehala nasledovne. Južne Kokavy, južne Tisovca pod dedinou Píla²⁰, južne Revucej, severne dediny Turčok a severozápadne dediny Umrá Lehota. Oblast Ploské Repišťa, Radková, Rovné, Pokroč, Sirk je ovládaná partizánmi.

Podľa získaných správ divízie z tejto oblasti majú byť ztiahnuté vo smeru na Banskú Bystricu.

Evakuácia dedín v blízkosti frontovej čiary, nedostatky, hlásenie.

Stávajú sa prípady, že v niektorých dedinách v blízkosti fronty veliteľstvo nem. armády nariadi evakuáciu s určením veľmi krátkeho času a to bez dohody s príslušným okresným úradom²¹. V tom prípade evakuje každý na svoju päsť do ďalších dedín k známym, alebo k príbuzným. Často býva, že veľký počet evakuantov nemajú v blízkosti ani známych ani príbuzných a zostávajú po nadražiach vydani na pospas zimy, hladu a bez prístrešia. Humanitné organizácie, ktoré tak často zbierajú na červený kríž, zimnú pomoc nie je vidieť. Po evakuácii Čabradského Vrbovku podľa hore opísaného spôsobu ocitla sa na nádraží vo Zvolene žena s tromi deťmi, ktoré nemali viac ako od dvoch do pút rokov. Zmrzlé deti ťažké zavazadla privádzali ženu do krajnosti. Na verejnosti plakala a v bezradnosti nevedela ako si ma pomôcť. To je jedna z tisícich obetí, ktoré sú teraz vyhadzované na ulicu a nikto sa o nich nepostará. Ako v budúcnosti štátne zriadenie bude chcieť od tejto ženy a jej podobných prípadov vyžadovať platiť dane, ako bude môcť od jej synov žiadať aby sa chytili zbrane a plnili svoju občiansku povinnosť voči štátu, keď teraz sa štát o nich nepostará ?!! Navrhujem, aby určité percento pankov z úradov bolo vyhnané na dediny a pričínilo sa k plánovitému evakuovaniu, kde by bolo postarané o každého jednotlivca. Dediny sú poburené, že tak zv. vodcovia navštevujú narod len keď ho potrebujú, ale keď narod potrebuje ich pomoci sa nedočka. Táto otázka je veľmi dôležitá a vyžaduje okamžitého vybavenia.

Dezercia nem. armády hlásenie.

Podľa zistených faktov v nemeckej armáde rozširujú sa prípady dezercie. V Brezne nad Hronom 18. 1. 1945 zbehli 2 gefratři²². 21. 1. 1945 boli odsudení na smrť. Vo Zvolene zbehli 2 príslušníci leteckej zbrane²³. Ako zbehovia obchodovali s benzínom. Šíria sa prípady že jednotlivci cestujú vlakom z mesta do mesta bez cieľa, len aby nemuseli nastúpiť službu u svojej jednotky.

¹⁹ Ide o 208. pešiu divíziu (208. Infanterie-Division) generálporučíka Hansa Pieckenbrocka, ktorá asi podliehala koncom januára 1945 XVII. armádneho zboru (generála pionierskych vojsk Otta Tiedemanna) 1. tankovej armády Skupiny armád A. In <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de>

²⁰ Správne Píla.

²¹ Nemecké okupačné vojská sa správali na Slovensku často ako na nepriateľskom území.

²² Vojenská služobná hodnosť pre príslušníkov mužstva.

²³ Príslušníci vzdušných zbraní - Luftwaffe.

Rekvirovanie sena v obci Sajba.

Dňa 13. 1. 1945 bolo odvezené bez nahrady z obci Sajba pri Ľubietovej 26 povozov sena. Dňa 18. 1. 1945 z tej istej obce bez peňažnej náhrady bolo dvezených 45 vozov sena. Prosti tomuto stojí zasa fakt, že v obci Ľubietová príslušníci nem. brannej moci pomáhajú sedliakom pri práci a erárnymi koňmi rozvažajú na pole hnoj. Toto som zistil sám.

Násilné odvážanie mužov.

V obci Ratkova a Rakoš dňa 22. 1. 1945 príslušníci nem. brannej moci pochytili všetkých mužov od 16 do 60 rokov a v otvorených nákladných vozňoch odviezli na Vrutky. Tam sa hlasili u príslušného veliteľstva. Toto však povedalo, že o ničom nevie a preto každý jednotlivý dostal potvrdenie a bol odoslaný naspäť. Dňa 25. 1. 1945 boli pochytení všetci muži od 16 do 20 rokov a boli odvezení do Banskej Bystrice. Spomenuté prípady boli kde sa nachádzali ročníky, ktoré podľa vyhlášky nemali narukovať.

Zdochlé kone Svätoštekfanksej armády²⁴.

Príekopy ciest, ktorými ustupujú zbytky Svätoštekfanskej armády su plné zahynutými koňmi. Medzi dedinou Lučatin a v Medzibrode napočítal som 18 trupov zahynutých koní. Sú úseky, kde podobné trupy sa nachádzajú ešte vo väčšom počte, ako na pr. od Svätého Kríža nad Hronom po Žarnovicu. Pôsobí to zlym dojmom ako na nášho občana, tak i na cudzinca. Je Veľmi sŕne, aby tieto zdochliny boli odpratané odkiaľ zimou sú ešte zkostnatelé. Úrady, keď už vo všetkom si nechali vytrhnúť iniciatívu z rúk²⁵, mohli by aspoň pochovávať zdochlé kone Svätoštekfanskej armády.

Obec Slovenská Ľupča, usalašenie sa Svätoštekfanskej armády.

V obci Slovenská Ľupča usalašila sa jednotka Svätoštekfanskej armády a vykonáva všetky služby, ktoré len môže vykonávať voj. posádka v osadlosti. Kontroluje občanov, vydáva cestovné povolenia. Stal sa prípad, že príslušníci armády Svätoštekfanskej armády bez podrobnejšieho vyšetrovania a bez väčšieho dôvodu zastrelili horára a jeho pomocníka. Podrobné dáta o tomto čine predložím.

Zprávy z nepriateľského uzemia.

Jakékoľvek zprávy z nepriateľského uzemia v tomto týždni som nemohol získať, nakoľko nedopočul som sa ani o jednom jednotlivcovi, ktorí by v tomto useku bol prebehol k nám. Ako príčinu tohto mám dva predpoklady. Buď nikto nechce zbehnúť, to znamená že je tam dobre, alebo je im tam zle a k nam nemôžu pre dokonalosť stráženia hraníc.

Taktika spustošenia zeme.

Staré heslo „Beda porazeným“ postihlo i Slovenský národ. Ešte tým, než frontový valec sa preválí cez naše uzemie najcennejšie, najmodernejšie naše budovy budu vyhodené do povetria a to naším spojencom, nemeckou armádou²⁶. Jednotlivé prípady som uviedol v poslednom hlásení. Bolo by za vhodné, aby naše príslušné miesta vymohli u nemeckého

²⁴ 1. maďarská armáda.

²⁵ Ich úlohu prevzali nemecká a maďarská armáda.

²⁶ Taktika ústupu nemeckých vojsk na konci 2 sv. vojny známa ako „taktika spálenej zeme“ znamenala kompletnú deštrukciu infraštruktúry a budov na ústupovej línii.

veliteľstva²⁷, aby nám nevyhadzovali do povetria aspoň budovy ktore nemaju nič spoločného priamo s vojnou. Dostal som zaručenu zpravu, že tunel u obce Píla²⁸, okres Lovinobaňa bol vyhodенý do vzduch, zatarasенý. Podľa nepotvrených zprav z dnešneho dňa nepriateľ obsadil Lovinobaňu.

Transporty.

Dňa 21. 1. 1945.

1 transport, 6 tankov z toho 5 do Krivana a 1 do Dubravy.

2 transport, 59 vozňov. Na 20 vozoch autá zbytok delá do Brezna nad Hronom.

3 transport, 65 vozov MAV pioniersky materiál z Vrútok do Mlynky.

Dňa 22. 1. 1945.

1 transport, 45 vozov munície z Červenej Skaly do Harmanec výhybna, tam odstavený.

2 transport, 8 vozov pásové autá do Kriváňa²⁹.

Dňa 23. 1. 1945.

1 transport, 60 vozov z toho 50 vozov autá, zbytok 220 mužov z Červ. Skaly do Zvolena.

2 transport, sanitný vlak z Banskej Bystrice na Vrútky.

3 transport, z Vlkanovej do Skleného 22 vozov, transport čís. 317973, tlačiareň 8 arm. veliteľstva, ktorá tlačila frontové noviny.

4 transport z Banskej Bystrice do Bartošovej Lehotky 23 vozov munície.

Dňa 24. 1. 1945.

1 transport, 5 vozov mužstvo do Banskej Bystrice.

2 transport, 6 vozov mužstvo z Ulmanky³⁰ cez Vrútky do Poprad Tatry.

Dňa 25. 1. 1945.

1 transport, 10 vozov munícia /500 kg bomby/ z Ulmanky do staníc Kriván.

2 transport, 8 vozov maďarské vojsko, 220 mužov do Vrútok.

3 transport, 34 vozov automobily Červ. Skala, Zvolen, Vrútky.

4 transport, 52 vozov strojové zariadenie so železniarni Podbrezová vo smere na Vrútky.

5 až 8 transport. 3 transporty naložené vo Zvolene s mužstvom povozmi a autami vo smere Dubrava Vrútky.

Dňa 26. 1. 1945.

Po vlastnej osi. Vo smere na Kriván 6 tankov strednej velikosti a 5 protitankových diel.

Dňa 27. 1. 1945.

O 09:20 hod. zo stanice Zvolen do stanice Žarnovica odišiel rušeň s pionierskym pluhom na ničenie koľajníc.

2 transport, 42 vozov s rôznym materiálom zo Zvolena na Vrútky.

3 transport, 40 vozov zavreté vozne Sliač Vrútky.

4 transport, 41 vozov autá zo Zvolen Hrad, Vrútky.

5 transport, 40 vozov autá zo Zvolena do Vrútok.

²⁷ Pravdepodobne išlo o Veliteľstvo nemeckých okupačných vojsk na Slovensku na čele s SS Obergruppenführerom H. Höflem, alebo o miestne nemecké vojenské veliteľstvo.

²⁸ Dnes ho už železnica nevyužíva.

²⁹ Obec v okrese Detva.

³⁰ Dnes súčasťou mesta Banskej Bystrice.

Niekoľko transportových suprav prislo z Vrútok do Zvolena k ďalšiemu naklaaniu.

Zpravodaj Zvolen

Zvolen, 4. februára 1945

Vec, situačné hlásenie.

Ministerstvo národnej obrany
prednosta 2. oddelenia

B r a t i s l a v a.

1/ Situácia v úsekoch.

Úsek Žarnovica, Nová Baňa. Situácia nezmenená. Z Novej Bane, Žarnovice železničná draha rozoraná železničným pluhom. Pošta a najnutnejšie zásielky sú dopravované povozmi.

Krupina. V sovietskych rukach sa nachádza Uňatín, Horný a Dolný Badín, Horný a Dolný Vrbovok³¹, Trpín, Lítava³², Lešť a Turie Pole³³. V tomtom úseku okrem pozemných zbraní sa nachádza 18 diel od 8 až 15 cm. kaliber. Železničná dráha je rozoraná od obce Nemce až po Krupinu. Hlavný nápor soviетov sa toho času prevádza na autostrade Senohrad, Žembe-rovce. Sovietske delostrelectvo už odstrelovalo obec Bzovskú Lehotu, juhozápadne od Pliešoviec. V tomto úseku soviети postupuju v sile asi jedného pluku a ako ťažké zbrane najviac používajú 12 cm. mínomety. Obec Cekovce³⁴ a okolité dediny východne Krupiny nie sú obsadené nikým.

Podkriváň, Hriňová. V tomto úseku v sovietskych rukách sa nachádza. Od obce Turie pole oblasť južne obce Víглаš, Huta³⁵, Kalinka³⁶, obec Píla, ďalej Detvianská Huta. Obec Kriváň a Hriňová ležiace na ceste Kriváň, Hriňová, Čierny Balog sa nachádzajú v nemeckých rukách. Hlavný nápor smeruje na Podkriváň, ktorý sa nachádza taktiež v nemeckých rukách a na obec Hriňovú. Železničná trať je pluhom rozoraná až po Kriváň.

Brezno. Samotné Brezno sa nachádza v nemeckých rukách od 2. 2. 1945. Sovietsi majú obec Hronec, svahy južne Brezna a veľký priestor východne Brezna. Najväčšie úsilie kladú od Hronca na Podbrezovú z úmyslom odrezat' nemecké jednotky, ktoré sa nachádzajú v okolí Brezna.

2/ Rekvirovanie³⁷ rádioprijímačov.

Prichádzajú správy, že v celej južnej časti Pohronskej župy nemecká armáda prostredníctvom nemeckých posádkových veliteľstiev rekviruje a odvádza bez náhrady radioprijí-

³¹ S najväčšou pravdepodobnosťou obec Kozí Vrbovok, dnes okres Krupina.

³² Správne Lítava, dnes okres Krupina.

³³ Bola to obec pri Hornom Tisovníku. Zanikla v dôsledku zriadenia vojenského obvodu Lešť.

³⁴ Správne Čekovce, okres Krupina.

³⁵ S najväčšou pravdepodobnosťou Stará Huta.

³⁶ Správne od januára 1945 Kalinovo, okres Krupina, predtým Hrabovo.

³⁷ V zmysle zhabania..

mače. V obci Zvolenská Slatiba³⁸ dňa 1. 2. 1945 bolo zrekvirovaných orckomandaturou³⁹ a to bez náhrady 220 rádioprijímačov. V obci Viglaš dňa 3. 2. 1945 bolo vybubnované, aby občania odovzdali ihneď na orckomandaturu všetky rádioprijímače. V obci Krupina bolo vyhlásené, aby občania pod trestom smrti do 4. 2. 1945 odovzdali na orckomando všetky rádioprijímače. V tejto obci taktiež každý občan musel odovzdať motiky, píly, krumpáče, lopaty a sekery.

3/ Drevené tanky⁴⁰. Z istotou bolo zistené, že vo Zvoleneskej Slatine sú vyrábané drevené tanky, napodobeniny pancierov typu Tyger. Tieto napodobeniny sú malované na bielo s maskovacími škvrnami s príslušným dreveným kanonom na sanovom podvozku. Tieto tanky sú odosielané do miestneho úseku.

4/ Odvádzanie mužov. Ako uvádza verbálna nóta nemckého vyslanectva v prvom bode majú byť odvedené všetky osoby mužského pohlavia od 16 do 60 roku. Toto nariadenie mnohokrát sa nedodržiava. V obci Hrinová bolo chytených 50 osôb, bez rozdielu veku / niektorý vyvedený priamo z kostola/ dňa 28. 1. 1945 odveľčený do Zvoleňa⁴¹ a odtiaľto odtransportovaný neznámym smerom. Z obce Bzovík pri Krupine dňa 27. 1. 1945, príslušníci HG⁴² z B. Štiavnice odvleklí 20 mužov a odovzdali ich žandárskej stanici v Krupine, aby ich táto odtransportovala do Zvolena. V B. Bystrici odvádzajú sa následovne osoby mužského pohlavia. Podomovy mi prehliadkami sú spisovaní do dňa 5. 2. 1945 do 16:00 hod. majú byť všetky osoby mužského pohlavia spisani a na rozkaz majú nastúpiť na odchod. V prípade, že niektorí so zaznamenaných nebude nastúpený, namiesto neho bude odvedená jeho rodina.

5/ Deštrukčné práce.

Okrem spomýnaných rozoraných železničných dráh sú navrtané všetké železničné stĺpy s telefónnym vedením. Obsah prevrtania je na niekoľko 10 dkg. obľých náložiek. Podľa získaných správ celé letisko /plocha a budovy/ je podminované. Ako nálož slúžia väčšinou letecké bomby.

6/ Bombardovanie a odstrelovanie obce Zvolenská Slatina.

Dňa 4. 2. 1945 asi o 16:00 hod. dvanásť sovietskych lietadiel bombardovalo a palubnými zbraňami odstrelovalo obec Zvolenskú Slatinu. V tejto obci okrem výroby drevených tankov sa nachádza veliteľstvo celého úseku vo smere na Lučenec so štábnymi jednotkami, zálohami a väčším poľným lazaretom, ktorý je ubytovaný v meštianskej škole. Veliteľ divízie je ubytovaný v zámku v obci Viglaš. Cez obec Zvolenská Slatina vo smere Malá Slatinka na Viglaš Huta, Kalinka je pripravované ďalšie obranné zachytne pásmo. Na práce do tohto úseku chodia občania z okolitých dedín a zo Zvolena. Deštrukčné práce v úseku Zvolen, Podkriváň prevádza pion. prapor 245. V obci Stožok, západne Podkriváňa dňa 31. 1. 1945 bolo spálených 10.000 prazcov, ktoré boli pripravené na výmenu na železničnej trati Zvolen – Tomašovce.

³⁸ Správne Zvolenská Slatina, okres Zvolen.

³⁹ Oberskommando - nemecké miestne veliteľstvo.

⁴⁰ Súčasť vojenskej lesti zavádzania nepriateľa a viazania jeho bojových prostriedkov.

⁴¹ Správne Zvolen.

⁴² Hlinková garda.

7/ Rabovanie občanstva.

V obci Kupina dňa 27. 1. 1945 príslušníci nem. brannej moci vyrabovali hlavný sklad tabaku, majiteľ trafikant Kalický. V tej istej obci v noci dňa 27. 1. 1945 vyrabovali čaludníka Štanga. Dňa 31. 1. 1945 bola vyrabovaná obecná udiareň v obci Hajniky, V udiarni sa nachádzalo asi 30 šuniek a väčšie množstvo ostatných udenárskych výrobkov. Pri odtransportovaní nemeckých vojenských jednotiek zo Zvoleňa⁴³, niektoré transporty boli nakladané na nádraží Zvolen Hrad. Časť mesta Zvoleňa, takzvaná Palkan, ležiaca v blízkosti Zvolen Hrad vo viacerých prípadoch bola vyrabovaná pri čom sa neprihliadalo na verbálnu nótu, vydanú nemeckým vyslanetvom ale bralo sa čo bolo videné. Ovos, seno, potravné články, ba dokonca ohrady a ploty boli rozoberané a nakladané. Pri tomto medzi inými utrpeli škody, P. Jozef Porubský, pokladník SŽ⁴⁴, Ján Mojžiš, kurič SZ⁴⁵, P. Kováč Štefan a iní.

8/ Odvádzanie kinoaparátov.

V obci Krupina dňa 27. 1. 1945 bol zrekvirovaný a bez náhrady odvedený nemeckou brannou mocou miestny kinoaparát v cene asi pol milióna Ks. Keď obec protestovala dostala odpoveď, že kinoaparát bude im po vojne vrátený. Podobný prípad stal sa vo Zvolene. Miestny oddiel HG odvádzal si do Holešova, Protektorát väčšie zásoby potravín, ako zálohu pri prípad svojej evakuácie. Pri tejto príležitosti odmontovali s kina s kina Poľana kinoaparát a naložili ho k zásobám určeným do Holešova.

Rádiovysielač B. Bystrica bol demontovaný o odvezený vo smere na Vrútky. Personál zamestnaný u vysielateľa dostal taktiež rozkaz evakuovať z vysielateľom v neznámom smere. Predhrou evakuácie nastala udalosť, pri ktorej celý vysielateľ i s personálom, keď už bol zbalený mal prejsť do rúk partizánov. Túto akciu viedol šéf vysielateľa A. Prídavok⁴⁶. Pri odhalení tohto dohovoru medzi partizánmi a šéfom vysielateľa do celej akcie vlúdl sa stot. nem. armády stot. Penze s presvedčením, že nesúhlasí s terajšou politikou, odhalil celú vec SDa⁴⁷ prišiel osobne v doprovide SD⁴⁸ zavreť p. Jenču od rozhlasu s tvrdením, že koná svoju národnú povinnosť. Hlavní vinníci, medzi nimi i A. Prídavok boli zatvorení.

9/ Všeobecná situácia.

Všetko obyvateľstvo pohronskej župy v následku priblíženia sa fronty žije v tiesnenej nálade s očakávaním neistého zajtrajška. Obchodné domy vo Zvolene a v Banskej Bystrici sú prázdne a zvlášť v B. Bystrici sú pozatvárané na stálo. Poživatiny, šatstvo a ostatné veci potrebné ku každodennému životu už nie sú k dostaniu. Podotýkam, že sú to bežné veci ktorými obchody na celom Považí až po Bratislavu sú priamo replnené.

10/ Vojnová situácia v tejto oblasti v podstate sa nezmenila. Fronta priblížila sa v značnom priestore vo smere k Breznu a Detve. Od Krupiny, B. Štiavnice a Novej Bane posunu-

⁴³ Správne Zvolen.

⁴⁴ SŽ- Slovenské železnice.

⁴⁵ Správne SŽ.

⁴⁶ Anton Prídavok riaditeľ rozhlasu v Prešove, básnik, publicista. R. 1945 ho chytilo nemecké Gestapo. Väznený, vypočúvaný a mučený.

⁴⁷ Správne SD.

⁴⁸ Sicherheitsdienst (Bezpečnostná služba) bola spravodajská agentúra SS a NSDAP v nacistickom Nemecku.

la sa fronta vo smere na slovenské územie len o nepatrný priestor. Ako ďalšie záchytné pásma, ktoré už sú dohotovené, alebo budú dohotovené prichádzajú v úvahu. Od Krupiny v priestore Pliešovce Sasa. Od Podkrivána v priestore Zvolenská Slatinka⁴⁹. Od Brezna juhovýchodne od obce Medzibrod a juhozápadne od obce Slovenská Lupča.

Valné sily nemeckej brannej moci nachádzajúce sa v týchto úsekoch boli odtransportované a zostali iba neznáme sily, ktoré ale podľa môjho názoru vo výhodnom tereénu pre nich pre obranu ešte dlho môžu udržiavať i silnejšie nepriateľské nápory.

Zpravodaj Zvolen

Zpravodajský dôstojník Zvolen

Zvlen, 11. februára 1945

Vec, situačné hlásenie.

Ministerstvo národnej obrany
prednosta 2. oddelenia

B r a t i s l a v a.

I Vojenská situácia.

Frontová čiara v úseku Brezno/Hronom v podstate sa nezmenila. Frontová čiara v úseku Krupina je prave v pohybe a ešte nie je ustálená. Vlak zo Zvolena vo smeru na Krupinu už jazdi len do obce Babina. Dňa 10. februára 1945 Sovieti nachádzali sa 5 km. južne Krupiny, odstreľovali obec a delostreleckou paľbou zničili železničné nádražie. Frontová čiara v úseku Detva posunula sa o niečo vo smeru na Zvolen. Nepriateľ obsadil Starú Hutu, ďalej sa nachádza východne obce Kriváň a severosevero východne Hriňová a Bistrô. To znamená, že Sovieti ovládajú novú cestu Hriňová, Čierny Balog a po ceste a úzkokolejke zo Sihly smerom na Hronec spojili sa so svojim severným susedom. Obce Kriváň, Detva a Dubravy ako aj južne Stočok⁵⁰ sa nachádzajú ešte v nemeckých rukách. Frontová čiara v úseku Nová Baňa, Žarnovica ostáva bez podstatných zmien.

Z nových vystriedaných jednotiek v úseku Brezno a B. Bystrica sa nachádza 3 horská divízia pod velením gen. Kurtha⁵¹. V samotnej B. Bystrici sa nachádzajú 3 bataliony. V úseku Detva a Brezno n/Hronom medzi nemeckými jednotkami sú premiešané i maďarské zvlášť špeciálne jednotky. Tak na pr. v samotnej B. Bystrici pri veľkom nádraží nachádzajú sa v pal. postavení 3 protitankové kanóny. Do úseku Detva peším pochodom zo smeru Zvolen premiestnila sa maďarská protitanková jednotka so 6 protitankovými kanónmi raže 5 cm.

Bývalé „orckomando“⁵² z Banskej Bystrice odsťahovalo sa do Zemianských Kostolan. SD z B. Bystrice taktiež odsťahovalo sa do Prievidze. V B. Bystrici ostala z toho už len menšia časť. Podľa ešte nepotvrdených zpráav vládny povereník, ako i HG z B. Bystrice

⁴⁹ Správne Zvolenská Slatina.

⁵⁰ Správne Stožok.

⁵¹ Veliteľom 3. horskej divízie (pôsobiacej koncom januára 1945 v rámci XVII. armádneho zboru Skupiny armád A) bol generálporučík Paul Klatt.

⁵² Miestne veliteľstvo – Oberskommando..

odšťahovali sa do Bratislavy. A nakoľko žandárstvo B. Bystrici už bolo pre tým odzbrojené a väčšinou v civilu ledabylo bez záujmu potulovalo sa, rešpektíve potuluje sa po meste. S odchodom orkomanda z B. Bystrice vojenské velenie ma prevzat' maďarská armáda⁵³, ktorá pravdepodobne na tomto úseku bude ustupovať posledná.

II. Všeobecná situácia.

Behom uplynulého týždňa v B. Bystrici zjavovali sa balíčky rôzneho tvaru vo väčšine z nadpisom Schichtove mydlo. Podobný balíček bol nájdený v aktovke dňa 7. 2. 1945 krajičiom zamestnaným u Fy. Jurenu v B. Bystrici. Menovaný aktovku odniesol k snúbenici a tam pravdepodobne otváral. Výsledok bol ten, že celý dom bol zrúcaný do základov a v jeho troskách 4 mŕtvol. Dva podobné balíčky boli nájdené na železničnej stanici v B. Bystrici. Dňa 8. 2. 1945 vyletela do vzduchu vojenská telefónna ústredňa v národnom dome na 1. poschodí v B. Bystrici. Bola to práca pravdepodobne taktiež spomínaného balíčku.

Najväčšie nešťastie pravdepodobne taktiež zapríčinené spomínaným balíčkom stalo sa vo vlaku vchádzajúcom do Zvolena zo smeru B. Bystrica dňa 4. 2. 1945. Predposledný vozeň osobného vlaku tesne pred hotelom Tatra vo Zvolene neznámou traskavinou bol úplne demolovaný až do podvozku. Strojvodca, ktorý výbuch nepočul pokračoval v ceste ešte asi 400 m.dokiaľ prihliadajúcim publikom nebol zastavený. Výsledok bol hrozný. Na mieste mŕtvých bolo 11 ťažkoraňených 13 ľahkoraňených 7 a v nemocnici zranení podľa 2 osôb. Postihnutých bolo 5 príslušníkov nemeckej brannej moci a zbytok civilné obyvatel'stvo. Podľa výsledku účinku posudzuje sa že ide o nejakú zvláštnu trhavinu o veľkej drtivosti.

Príčina nešťastia doteraz vyšetrená nebola.

Dňa 9. 2. 1945 v B. Bystrici na Rudlovskej ceste boli nájdené tri a pri štátnej nemocnici jedna mŕtvola. V jednej z týchto mŕtvol bola zistená p. Karamanová. Menovaná nemeckými bezpečnostnými orgánmi bola zaistená a počas jej zaistenia boli jej odvezené z domu všetok movitý majetok. Podľa nepotvrdených zpráw úradnou cestou domáhala sa, aby jej majetok bol vrátený. Preto príslušné miesta sa postarali o to, aby ten majetok nepotrebovala.

Dňa 8. 2. 1945 brig.gen.⁵⁴ z Pliešoviec po dohode z vládnym poverencom B. Bystrice, usniesli sa na Zvolenskom okresnom úrade, že nútene vyevakujú obce Krupinského okresu, obsadené nemeckým vojskom. K prevedeniu tohoto zámeru vyžiadali si nem.generál od okresného úradu Zvolen väčší počet slovenských žandárov okresu Zvolenského a časť POHG vo Zvolene. Spomínané asistencie dostali sa do miesta určenia a mali za úkol pripraviť na evakuáciu tamojšie obyvatel'stvo a počas priebehu dozerat' na riadny hod a dôkladné prevedenie evakuácie. Pred započatím evakuácie bola porada v obci Senohrad na úsekovom veliteľ'stve. Na porade sa zúčastnil stot.nem. armády pobočník veliteľa úseku, miestny notár Piš, farár, učiteľ, starosta, zásobovací referent obce, jeden príslušník žandárstva, a za POHG skupiník Jankovský zo Zvolena. Počas debaty notár snažil sa stat proti evakuácii obyvatel'stva, pri čom dokazoval nemožnosť evakuácie ovolavajúc sa na ťažkosti známe príslušným vojenským miestam a širokej verejnosti. Nem.stot. tieto ťažkosti uznal a povedal že podľa verbálnej nóty budú brať len mužov. Skupiník Jankovský POHG⁵⁵ Zvolen proti tomuto sa postavil odôvodňujúc, že od HG mal rozkaz sťahovať všetko obyvatel'stvo. Pretože notár sa postavil proti nemu skupiník J označil notára, ako rusofila, čovšetko vyjadroval neslušným

⁵³ Zrejme 1. maďarská armáda.

⁵⁴ Správne v nemeckom modeli generálmajor.

⁵⁵ POHG – Pohotovostné oddiely Hlinkovej gardy.

a vyzývavým spôsobom pred všetkými prítomnými to znamená i pred nem. stotníkom. Rozhodnutie priniesol brig.gen. nem.armády, ktoré znelo v tom smysle, že po dohode s príslušnými slovenskými miestami evakuácia bola odvolaná.

Bolo by žiadúce, aby všetky slovenské bezpečnostné orgány a príslušní obecní činitelia boli presne upovedomení o každej dohode medzi slovenskou vládou a nemeckou armádou o veciach, ktoré sa týkajú priamo evakuácie. Celkom ináč vypadá záležitosť, keď príslušný činiteľ príslušnému nem. veliteľovi ohradí sa na výnos ten a ten zo dňa toho a toho, ktorý znej tak a tak.

Vo Zvolene dňa 7. 2. 1945 pred budovou Fygus bol vyhodený do vzduchu veľký nem. autobus. V dôsledku toho bol zakázaný akýkoľvek pohyb večer od 19:00 hod ráno do 06:00 hod. pod trestom smrti.

Pre spomínané udalosti v B. Bystrici platí ten istý zákaz, ako vo Zvolene z rozdielom, že bez povolenia orkomandaturi nesmie žiadna osoba opustiť mesto ani do mesta vkročiť. Taktiež pod trestom smrti. V okolitých obciach v tom istom usmernení bol zakázaný pohyb a styk medzi obcami.

Z každého úseku v blízkosti fronty prichádzajú zprávy, že slovenské bezpečnostné orgány, žandári újdu medzi prvými evakuantami alebo preoblečú sa do občianskeho obleku a starajú sa o svoje rodiny, alebo majetok bez toho, že by im ležal na srdci osud podriadených spoluobčanov. Samozrejme že v takýchto prípadoch občania bez ochrany stanú sa obetami príležitostnej rabovačky.

Dňa 9. 2. 1945 žandárska stanica Zvolen dostala príkaz zadržať všetky osoby maďarskej národnosti a odovzdať ich okresnému úradu. Žandárska stanica tento rozkaz previedla, ale okresný úrad vzhľadom na súkromné osobné žiadosti a sentimentalitu ich poprepúšťal. Dôvod tohto prepúšťania pripisuje sa policajnému trestnému sudcovi radcovi ver.správy vn. Pavlovi Šoltesovi, ktorý je vo Zvolene známy ako javný maďarón.

Transporty.

.....

Transport 39 vozov na Vrútky z tohopráznych 18 vozov na Hornú Štubňu.

Transport 21 vozov na Vrútky obsah evakuačný materiál MAV⁵⁶.

5. 2. 1945.

Transport 23 vozov evakuačný materiál smer Vrútky.

6. 2. 1945.

Transport 50 vozov evakuačný materiál z Brezna nad Hronom do Vrútok, obsah 1 pancierový voz, 1 voz dreva, 1 voz koľajnice, 1 protitankové delo MAV, 1 voz kotle, 2 vozy protitankové prekážky, 9 vozov MAV proviant.

Transport 25 vozov MAV proviant.

7. 2. 1945.

2 vozy auta, 1 voz benzínové sudy, 7 vozov evakuačný materiál do Vrútok. Transport 50 vozov !Dubol!⁵⁷ SZ⁵⁸ z Dubovej do Bratislavy cez Vrútky.

⁵⁶ Skratka.

⁵⁷ Nepodarilo sa zistiť význam slova.

⁵⁸ Nepodarilo sa zistiť význam tejto skratky.

8. 2. 1945.

Transport 46 vozov „Dubol“ prázne SZ z Dubovej do Vrútok.

9. 2. 1945.

Transport 5 osobných vozov mužstva MAV, 24 vozov automobilov, 1 voz červený kríž, 3 motorizované delá MAV z Podrezovej⁵⁹ do Vrútok.

Zpravodaj Zvolen

1 a 2 vto výťahu uvedené v sit. hlás. 11.052 Dôv.zprav.45

3 vid' vl. č. 11141 Dôv.zprav.45

Zpravodajský dôstojník Zvolen

Zvolen, 17. februára 1945

Vec, situačné hlásenie,

Ministerstvo národnej obrany
prednosta 2. oddelenia
B r a t i s l a v a.

I. Vojenská situácia.

Frontová čiara v úseku Zvoleň, Lučenec posunula sa až do priestoru obce Víglaf⁶⁰ a Očová, o ktoré priestory sa t. č.⁶¹ ešte bojuje. V úseku B. Bystrica, Brezno n/Hronom dňa 14. 2. 1945 boli tuhé pouličné boje v obci Valaská. Od toho času boje sa preniesli do bezprostrednej blízkosti obce Podbrezová zo smeru obce Hronec a zo smeru obce Valaská. V celom úseku B. Bystrica a Brezno n/Hronom operuje tretia horská divízia pod velením gen. Klatha⁶². V tomto úseku sa nachádza i maďarský peší horský pluk 25 s hlavnými silami v Podbrezovej a Lopej. Mimo toho v Podbrezovej sa nachádza maďarský pion. prápor a telegrafná jednotka so sídlom v Podbrezovej. V obci Lopej sa nachádzajú dve maďarské ťažké batérie delostrelectva ráže 21 cm./6 diel umiestnené západne obce Lopej sev. Hrona/.

Od obce Slov. Lupča až po Podbrezovú všetky obce sú obsadené výlučne maďarskými jednotkami.

Dňa 12. februára 1945 začal sa boj medzi partizánskymi jednotkami a nemeckými jednotkami o obce Selce, Priečod, Podkonice, Moštenicu. Boje pokračovali ešte i dňa 17. 2. 1945 a do bojov z nemeckej strany bolo zasadené i delostrelectvo a mínometry. Až do dňa

⁵⁹ Správne Podbrezovej.

⁶⁰ Správne Víglaf.

⁶¹ T. č. – Toho času.

⁶² Generálporučík Paul Klatt.

15. 2. 1945 nemecké jednotky vytlačili partizánov zo Selce a Priechodu, ktorí dňa 15. 2. i podpálili. Momentálne sa bojuje o Podkonice a Moštenicu.

V B. Bystrici a na okolí sa nachádza asi 2.000 príslušníkov maďarskej armády. Presne určiť jednotky sa nedá, lebo sú to jednotlivci, alebo menšie jednotky posbierané z rôznych útvarov. Takouto posbieranou jednotkou je i horský peší pluk 25 v Podbrezovej.

V úseku Nová Baňa, Žarnovica nenastaly žiadne zmeny.

Južne B. Štiavnice v nemeckých rukách sa nachádza Vysoká,, Dekyš,, Baď'an,, Klastavá⁶³. Do tohoto úseku prišli nové jednotky folkšturm⁶⁴. Vymenené jednotky sa stiahli do okresu Zvolen.

V úseku Krupina nenastaly žiadne zmeny.

V poslednom čase množia sa prípady zbehnutia jednotlivcov, alebo celých menších jednotiek k partizánom. Tak na pr. v obci Dekyš, južne B. Štiavnice dňa 12. 2. prešla na stranu Rusov maďarská delostrelecká jednotka so 7 kanónmy. U obce Lučatin, dňa 14. 2. prebehla k partizánom jednotka maďarov v počte 28 mužov so 4 vozmi naplnenými proviantom.

Podľa zprávy prešiel na stranu partizánov i so svojou jednotkou, ktorá počítala asi 90 mužov por.let. Benkovič,. Por.let. Benkovič so spomenutou jednotkou sa nachádzal na Sliči a jeho úlohou bolo prevádzať akcie na partizánov.

II. Všeobecná situácia.

Všeobecná situácia môže byť charakterizovaná blízkosťou fronty, čo vyvoláva neistotu u občanov v živote zo dňa na deň. Denne očakáva sa odvádzanie mužov. Zo smeru Lučenca na Zvolen už odvedli všetkých mužov od 16 do 60 rokov. V samotnom Zvolene dňa 17. 2. bola porada medzi príslušnými nemeckými vojenskými veliteľmi a slovenskými civilnými miestami na ktorej bolo riešené, že muži zo Zvolena budú odvedení v troch etapách. Prvá etapa od 16 do 26 rokov, druhá od 26 do 40 rokov, tretia od 40 do 60 rokov. Od evakuácie údajne sú oslobodení a ponechaní až do ďalšieho rozhodnutia zamestnanci mesta, obsluhujúce najnutnejšie mestské podniky, ako elektráreň, vodáreň a živnostníci, ktorí majú „veľký charakter in natura“.

Z blízkosťou fronty zväčšilo sa i nebezpečie bombardovania väčších mest. Tak na pr. Zvolen bolo bombardované dňa 14, 15, 16, 17. Bombardovacie nálety prevádzalo 4 až 6 strojov chránených niekoľkými stíhačkami. Najsilnejší útok prežil Zvoleň dňa 17. 2. 1945 od 04.30 hod. do 11.00 hod. v dobe ktorej bol napadnutý 5 krát. Na nádraží bolo zničené budova nákladnej pokladnice, prekladová rampa, budova premávkového inšpektorátu, vodojem pre napájanie kotlov, vyhrevňa, a ťažko poškodené koľajnice po celej dĺžke. V meste boli zrútené dva domy na Sládkovičovej ulici. Za obeť bombardovania padlo počas náletov 8 civ. osôb.

Ďalej bombardovaný bol Sliač. Bomby padly na bývalú voj. budovu.

Ďalej dňa 17. 2. 1945 asi o 11.00 hod asi 10 amerických lietadiel bombardovalo B. Bystricu nádražie a viadukt nad cestou vedúcou z B. Bystrice do Rudlovej a Sásovej. Stíhači sprevádzajúci tento svaz odstreľovali osobný vlak medzi Veľkou Lúkou a Sliačom.

Počnúc Podbrezovou a končiac B. Bystricou ani v jednej obci už sa nenachádza slovenská žandárska stanica. Tak iste nenachádza sa ani jedna žandárska stanica od Zvolena vo

⁶³ Baď'an – Klastava je dnes jedna obec.

⁶⁴ Správne Volkssturm – nemecká ľudová domobrana, ktorú vytvoril Adolf Hitler nariadením z 25. septembra 1944. Tvorili ju civilné osoby, muži vo veku od 16 do 60 rokov. <http://sk.wikipedia.org/wiki/Volkssturm>

smere na Lučenec. Slovenskí žandári v týchto úsekoch po obdržaní platu na dva mesiace odišli za hlasom slovenského srdca, ktoré vždy ťahá buď za ženou, alebo za mamou. Občanov, ktorí ich svojimi daňami živili ponehali na pospas soldatejskej svatoštefanskej korune.

Zpravodajský dôstojník Zvolen

Zvolen, 3. marca 1945

Ministerstvo národnej obrany
2. oddelenie

B r a t i s l a v a.

I Vojenská situácia.

Vojenská situácia v posledných dvoch týždňoch je charakterizovaná silným nepriateľským náporom so smeru Lučenec na Zvolen. Od dňa 25. 2. 1945 frontová čiara so spomínaného smeru sa zastavila na čiare Slatinka, Nemecká, Zvolenská Slatina,, Sovietská⁶⁵, Očová, Sovietská,, Hrochoť, Sovietská. Na túto čiaru sa soviety dostali dňa 25. 2. 1945 po bubnovej paľbe, ktorá trvala od 06.15 hod. do 07.45 hod. Letecké sväzy toho istého dňa podporovali akcie sovietského vojska po celý deň. Dňa 22. 2. 1945 nepriateľ zahájil rušivú delostreleckú paľbu jednou batériou 17.1/2 cm.kanónov na mesto Zvolen. Paľba trvala až do 27. 2. 1945 do 13.00 hod. Ako obeť tejto paľby padli vo Zvolene 4 osoby civilné a 3 vojenské. 7 osôb bolo zranených. Paľba bola sústredená do miest, kde bola postavená hlavná vojesnká ústredňa a vet. ošetrovňa. Po paľbe tieto jednotky sa odsťahovali beztoho, že by boli svynuli telefónne vedenie.

Od dňa 25. 2. 1945 ay do 3. 3.1945 frontová čiara v spomínanom úseku sa ustálila následkom posíl, ktoré nemci dopravili do úseku.⁶⁶ Po ceste Zvolen, Lučenec išlo tam 6 tankov strednej veľkosti, pechota na ojedinelých autách asi v sile jedného praporu a dve batérievrhačov mín 12 kusov z maďarskou obsluhou. Tieto dve batérie vrhačov mín prišli dňa 1. 3. 1945 z Nových Zámkov. Jendá bateéria vrhačov t. j. 6 kusov dňa 3. 3. sa presunula vo smere na Hajniky. Cez obec Rybáry⁶⁷ a Sliač vo smere na Lukové⁶⁸ boli presunuté na frontu nasledujúce posily. Dňa 28. 2. z Krupiny 4 del. batérie, ktoré umiestnili juhovýchodne Lukového. Ďalej v tom istom smere v noci z 27. na 28. 2. vo smere na Lukové bolo prepravené mužstvo na 20 nákl. autách. To znamená asi jeden prapor⁶⁹. Dňa 25. 2. jedna batéria 5cm. protiletadlových kan. z maďarskou obsluhou presunulo sa z Rybár a umiestnila sa východne obce Zolná. Dňa 3. 3. do obce Rybár a jeho okolia boli prisunuté dve batérie ráže

⁶⁵ Myslí sa v sovietskych rukách.

⁶⁶ SZAMVÉBER, ref. 9, s. 64-84.

⁶⁷ Dnes súčasťou obce Sliač.

⁶⁸ S najväčšou pravdepodobnosťou obec Veľká Lúka.

⁶⁹ Prapor zvykne mať zhruba 100 vojakov.

15 cm z maďarskou obsluhou s celkovým počtom 7 diel. Jedná batéria z týchto bola umiestnená južne nádražia Sliač kúpele a druhá pri kasárňach Hajníky. Obe batérie ihneď sa zastreľovali. Taktiež dňa 3. 3. smerovala jedna motorizovaná nem. batéria o 4 delách do smeru obce Lukavica.

Podľa mojho dojmu a všeobecnej mienky ma sa za to, že nepriateľ zo smeru Zolná Očová bude útočiť na Lukové, Lukavicu, Mičinu, čím bezprostredne ohrozí Zvolen a Banskú Bystricu z boku. To je pravdepodobne dôvod, prečo do spomínaného smeru sústreďujú väčšie sily, pre pohyb ktorých upravia cestu vedúcu z Kúpele Sliač na Lukové a cestu z Badína vo smere západnom na Skalku t.j. asi 15 km., kde i končila, predĺžili a upravili až do Kremnice.

Samotné mesto Zvolen bude ešte dlho bránené čo už ako križovatka mnohých ciest, alebo ako ochrana severného krídla jednotiek bojujúcich v úseku Krupinskom a v úseku B. Štavníckom.

Dňa 1. 3. bolo prevedené cvičenie väčšieho rozsahu obrany mesta Zvolena. Do cvičenia okrem pozemných jednotiek boli zasadené i tanky. Podľa toho, že nemecká branná moc vyhľadáva pivnice vhodné pre umiestnenie guľometov a na niektorých miestach kope okopy pre zbraň pancierová päsť, dá sa usudzovať, že vo Zvolene budú silné pouličné boje.

Dňa 3. 3. v započatom cvičení sa malo pokračovať, ale boli prekazené sovietskou rušivou del. paľbou z dvoch 17 ½ cm.kanónov, ktorá trvala od 08.30 až do 17.00 hod. Dopady boli pozorovateľné v celej polovicike Zvolena z prevládanim severnej časti.

V severovýchodnej časti mesta Zvoleň sú umiestnené 2 15 cm. nemecké del.batérie. V severnej časti Zvoleň za pilou Rikotti je umiestnené jedno ďalekonosné 30 cm.delo. Nakoľko pala nepriateľského ďalekonosného delostrelectva smerovala z prevládanim do týchto smerov, pravdepodobne chcela umlčať nemecké delostrelectvo.

V úseku Krupina k podstatnejším zmenám nedošlo až na to, že okrem obsadenia obce Zaježova prichádzajú dňa 3. 3. nepotvrdené zpravy, že byly obsadené obce Sasa a Pliešovce.

V úseku B. Štiavnica a Nva Baňa⁷⁰, taktiež nedošlo k podstatnejším zmenám. B. Štiavnica podobne ako Zvoleň dňa 3. 3. bola odstrel'ovaná.

Úsek Brezno n/Hronom. V tomto úseku nepriateľ ovláda obec Valaská a frontová čiara sa nachádza medzi Valaskou a Podbrezovou a pokračuje vo smeru severoseverovýchodnom po ceste vedúcej z Valaskej do Kralovej Lehoty. Všetky obce umiestnené na tejto ceste sa nachádzajú v sovietských rukách. To znamená, že sovietske sily od Brezna naviazali spojenie so sovietskými silami u Kralovej Lehoty. Opravujem situáciu v tomto úseku uvedenom v poslednom hlásení s tým, že obec Hronec sa nachádza v nemeckých rukách.

Letisko Tri Duby je zničené odo dňa 19. 2. 1945. Vybúchlo na ňom asi 1300 mín zo sústredenou hustotou na startovacej ploche. Priemer jam vzniklých po vybuchlých mínach je od 6 do 8 m. v priemere 2 až 2.50 m. do hĺbky. Budovy a hangáre byly srovnané so zemou.

V priestore B. Bystrica, Brezno dodatočne bolo zistené, že sa nachádza jedna maďarská divízia. V zostave tejto sa nachádzajú 25.p.pl. v Lopeji⁷¹

a 52 p.pl. v Dubovej. Okrem spomínaných v poslednom hlásení pion. praporu a tel. raporu z umiestnením v Lopeji sa nachádzajú ešte iné maďarské jednotky posbierané z rôznych útvarov takže počet maďarského vojska medzi Breznom a B. Bystricou je asi 4 a pol tisíc vojska.

⁷⁰ Správne Nová Baňa.

⁷¹ Dnes Podbrezová-Lopej; p.pl – peší pluk.

3 horská divízia z úseku Brezno je momentálne pravdepodobne vymaňovaná lebo je badať vely pohyb čerstvých vojsk vo smeru na Brezno, unavených jednotiek zo smeru od Brezna. Podrobnosti uvediem v budúcom hlásení.

II. Všeobecná situácia.

Mestá v bezprostrednej blízkosti fronty dostávajú ráz opustenosti a vymretosti zvlášť poschodia z povybíjanými oknami a miestami porozbíjanými stenami. Obchody sú pozatvárané, ľudia sa utiahli do pivnice a mŕtvé ulice ošivajú iba občas jednotlivcami, ktorý vychádzajú z domu naozaj len za životne dôležitými potrebami.

Dňa 27. 2. 1945 v B. Bystrici v uliciach objavili sa plakáty oznamujúce obecenstvu, že v meste v meste vznikol škvrnitý tyfus. Na plakátoch boli uvedené prostriedky proti škvrnitému tyfusu. Medzi iným bol uvedený, ako prostriedok cesnak a cibuľa. V dôsledku toho v celom meste za žiadne peniaze nie je možné dostať cesnak ani cibuľu. Všeobecne na celom Pohroní javí sa silná nedostatok zeleniny, ktorá je vysoko nad cenu. Predávaná na černo a vyhľadovaná, ako vzácnosť. Väčšia časť rodín v svojej domácnosti už dávno nemá žiadnu zeleninu. Je žiadúce, aby príslušné hospodárske miesta zásobili tento kraj zeleninou.

Dostal som zprávu od vierohodného svedka a potvrdenú očividnými osobami, že v Zolnej dňa 24. 2. na čistenie zákopov boli zbrané deti už od 10 rokov hore. Tieto deti pod vedením nemeckých vojakov v úseku odstrel'ovanom sovietskými minometmi museli čistiť zákopy.

Z mesta Zvolen až do dnešného dňa ešte neboli odvázané osoby mužského pohlavia od 16 rokov hore. Kolujú zprávy, že zásluhu na tomto nesú slovenské úradné vedúce osobnosti mesta Zvolena. Pravdepodobne vo spojitosti z touto akciou od nemeckého veliteľstva dostali rozkaz k momentálnemu vyst'ahovaniu sa z mesta Zvolen nasledujúce úradné osobnosti. Okresný náčelník Dr. Štefan Vlosák, poslanec Šloser, mešťanosta Ing. Stolár. Menovaní dňa 28. 2. i so svojimi rodinami sa odsťahovali do Bratislavy.

Veliteľ hlásnej služby vo Zvolene por. Boďa od stavebného úradu mesta Zvolen dostal k dispozícii osobné auto, ktoré je velmo nutné k výkonu jeho funkcie. Auto mu zobralo Plackomando Zvolen a nechce mu ho uvoľniť ani na najnutnejšie cesty. S hláskou v B. Štiavnicí mal spojenie na linke Slovenské elektrárne Zvolen, ale toto spojenie bolo prerušené 18. 2. pretože linku z B. Štiavnicie až do Kremnice zobrala nemecká branná moc. Momentálne z hláskou do B. Štiavnicie není žiadne spojenie a väčšina nepriateľských lietadiel, ktoré priletujú na územie Slovenska cez oblasť B. Štiavnicie z letiska Balažske Ďarmoty nie su vôbec ohlasované. Dňa 2. 3. z veliteľom hlásnej služby vo Zvolene chcel som sa dostať do B. Štiavnicie, aby na príslušných miestach linka bola vymožená nazpät', ale cesta sa nepodarila, nakoľko Plackomando⁷² nechcelo uvoľniť auto, ktoré fakticky vlastníctvom veliteľa SHS⁷³. Každý pokus bol ignorovaný a zo stranky nemeckej odmietaný.

Mužstvo SHS a LVS⁷⁴ sťažovalo si na ťažkosti spojené zo stravovaním. Jednotlivec za stravu denne musí platiť 30 Ks. a náhradu od voj. zprávy dostáva len len 20 Ks., takže 10 Ks. denne musí doplácať zo svojich peňazí, lebo čiastka 30 Ks je tak nízka pre celodennú stravu, že je vylúčené, aby vo Zvolene dostal ešte lacnejšiu stravu. V tejto veci veliteľ SHS a LVS ešte 24. 1. 1945 pod číslom 16/1945 poslal na stanicu hlásnej služby v Bratislave smluvu dojednanú so smluvným stravovateľom v ktorej bola stanovená čiastka 30 Ks pre celodennú stravu jednotlivca. Odpoveď na Túto slúvu do dneška ešte nedošla.

⁷² Zrejme Ortskomando – miestne komando.

⁷³ Zrejme Slovenská hlásna služba.

⁷⁴ Zrejme Letecká výstražná služba.

Veliteľ SHS mimo iné uviedol i fakt podľa ktorého SHS nie sú vybavované z vojenskej stránky najdôležitejšie požiadavky. 3/4 príslušníkov nemá uniformu a zbrane a čo je veľmi dôležité v blízkosti frontu. Des.asp. Šucha Martin 21/58632/42 SPVZ, predtým del.pl.1 t.č. príslušník SHS Zvolen je z ročníku 1942 a stále sa nachádza v hodnosti des.ačkoľvek jeho ročník je už dávno vo vyššej hodnosti.

Zo strany sovietskej získal som zaujímavé zprávy. Istý nadporučík rumunskej armády zajatý u Klokoča aistý ing. v rotmajstrovej hodnosti rumunskej armády t.č. oby v zajateckom tábore vo Zvolene uvádzajú nasledovné. Tunel Podkriváň⁷⁵ vyhodený nemeckou brannou mocou do vzduchu bol opravený za 6 dní. Odborné práce prevádzali technické jednotky sovietskej armády a pomocné nemecky zajatci z ktorými rusi zachádzajú veľmi pekne a pri práci dostávajú i prídavok ku stravnému. V odpratavacích prácach v tuneli pracovalo sa denne 16 hodín. Toho času zo sovietskej strany vlak jazdí z Lučenca až po Podkriváň. Oba ja uvádzajú, že ihneď po prekročení slovenských hraníc bol im prečítaný zvláštny rozkaz, že prichádzajú na územie kde z obyvateľstvom musia zaobchádzať čo najpeknejšie a jakékoľvek rabovanie je zakázané pod trestom smrti. Tak na pr. v obci Divín vojak ktorý ukradol sedliakovi seno bol na mieste odstrelený.

Zpravodajský dôstojník Zvolen.

⁷⁵ Dnes Banskobystrický kraj, okres Detva.